

Előszó

Könyvünk Kevin M. Murphy, a Chicagói Egyetem közgazdaságtan-professzora szerteágazó munkásságából nyújt válogatást abból az alkalomból, hogy 2008-ban elnyerte a Neumann János-díjat. A Rajk László Szakkollégium 1995 óta ítéli oda minden évben egy olyan neves közgazdásznak a díjat, aki egyrészt komoly eredményeket tudhat maga mögött az elméleti közgazdaságtan területén, másrészt jelentős hatással volt a szakkollégisták gondolkodására.

A kötetben Murphy professzor különböző témákkal foglalkozó műveiből válogattunk: így például a béregyenlőtlenségek okai, a növekedés és a járadékvadászat, az egészség- és az életértékelés, illetve válogattunk néhány olyan szellemes cikket, ahol egyértelműen megjelenik a „chicagói gondolkodásmód”. Ez azt jelenti, hogy egyes közgazdászok olyan területeken és olyan témákra alkalmazzák a racionalitásra épülő elemzési keretet, amelyeken az 50-es, 60-as évek előtt elképzelhetetlen lett volna. Ilyen például a szociológia és a pszichológia területe vagy a család, a diszkrimináció, a bűnözés, a szenvedélybetegségek témaköre. Ezek közül Murphy professzor munkásságában többek között ez utóbbi téma jelenik meg.

Az 1970-es évektől kezdődően komoly fejtörést okozott az amerikai tudósoknak a jövedelmi egyenlőtlenségek növekedése, amely súlyos társadalmi problémát okozott amiatt, hogy főként a középosztálytól felfelé emelkedtek a bérek, miközben az alsóbb osztályok bére stagnált. Kevin Murphy volt az, aki rámutatott és empirikusan igazolta is, hogy a jelenség háttérében a munkaerő-piaci kereslet szerkezetváltozása áll, vagyis azoknak az iparágaknak a megerősödése, ahol képzett munkaerőre van szükség. Mivel a képzett munkaerő általában a felsőbb osztályokban található, emiatt volt megfigyelhető az a feszültséget keltő jelenség, hogy a gazdagok egyre gazdagabbak lettek, míg a szegények egyre szegényebbek. Ez a téma különösen fontos, mivel hazánkban is hasonló jelenség játszódott le a rendszerváltás után, amikor a munkapiac felszabadult az adminisztratív megkötések alól.

A járadékvadászat (azaz a mások által megtermelt jövedelem újraelosztása, például adószedés vagy korrupció formájában) csökkenti a gazdasági növekedést, ezt könnyű belátni. Azokat az okokat felderíteni azonban, amelyek miatt egy ország erre a lassú vagy csökkenő növekedési pályára jut, már nem olyan egyszerű. Murphy magyarázata szerint az a meghatározó tényező, hogy a gazdaság legtehetségesebbjei melyik szektorban, az ún. járadékvadászatban vagy a vállalkozásban

tudnak nagyobb haszonra szert tenni, azaz melyik szektor a vonzóbb számukra. Ha a járadékvadászatban, akkor vállalkozónak csak a közepesen tehetségesek mennek, így nem emelkedik a lehetséges mértékben a technológiai színvonal és az innováció mértéke, ez pedig azzal jár, hogy lassabban nő a gazdaság. Ez a probléma Magyarországon is kézzel fogható, emiatt kifejezetten fontos, hogy megértsük a háttérben meghúzódó okokat, hogy tenni tudjunk ellenük, például olyan módon, hogy a vállalkozói szektort vonzóbbá tesszük, illetve rontjuk a járadékvadász szektorban elérhető nyereségeket.

A kötetben olvashatunk arról is, hogy mennyi pénzt érnek a betegségek kezelésében elért vívmányaink, mikor éri meg a vállalatoknak reklámozni, miért racionális például az alkohol- vagy drogfüggőség, illetve hogyan érhető el, hogy az egyszerre több területen jelentkező iparosítás magasabb fejlődési pályára állítsa egy adott ország gazdaságát.

Az itt leírtak is jelzik, hogy Kevin M. Murphy munkássága sokszínű, s elemző közgazdászként számos, magyarországi mindennapjainkat is erőteljesen érintő kérdés megértéséhez járult hozzá közgazdaságilag megalapozott, ugyanakkor szellemes és további gondolkodásra ösztönző magyarázatokkal.

A Neumann János-díj nemcsak azért fontos, mert egyedülálló lehetőséget teremt arra, hogy a szakkollégisták olyan nagy elmékkal cseréljenek eszmét szakmai vagy akár hétköznapi kérdésekről, akikhez egyébként nagyon nehéz lenne közel kerülni. A meghívott professzorok olyan szakmai és emberi érdeklődéssel találkoznak a díjátadás és a kapcsolódó mesterkurzus során, melyre – ezt több mint tíz év tapasztalatai alapján mondhatjuk – sokan évekkel később is pozitívan emlékeznek. Mindemellet fontos célunk a díjjal, hogy a hazai társadalomtudományi gondolkodásba bevonjuk ezeknek a közgazdászoknak az eredményeit és nézeteit. Ezt a célt szolgálja ez a kötet is, mely jelenlegi és volt szakkollégisták együttműködésével jött létre.

Reméljük, hogy felkeltettük az olvasó érdeklődését, és a szakmai tudás mellett kellemes és hasznos olvasmányt nyújthatunk ezzel a kötettel.

Csiffáry Emília